

nositelů této profese. V zájmu optimální kooperace mezi sociology a představiteli decizní sféry je žádoucí posílit míru společenskovední (a v jejím rámci i sociologické) průpravy řídících hospodářských pracovníků a specialistů připravovaných na vysokých školách.

V rámci třetího okruhu diskutovaných problémů vyústila diskuse do formulace zásad a principů, podle nichž je žádoucí orientovat práci sociologů v podmínkách probíhajících společenských přeměn. Konkrétně se jedná o :

- nutnost syntézy výsledků řady doposud realizovaných výzkumů a šetření – výsledky této syntetické práce je nutné v široké míře publikovat ;
- hledání metodických prostředků pro adekvátní postižení nově se prosazujících sociálních jevů a procesů (např. pro zkoumání zdrojů a příčin sociálních napětí a konfliktů a hledání mechanismů pro jejich účinné řešení) ;
- posílení systémového a interdisciplinárního přístupu ke zkoumání sociální reality, a to ve vazbě na vývojové tendence techniky a technologie výroby a změny ekonomických nástrojů a prostředků řízení ;
- nutnost výraznějšího promítání sociologických poznatků do takových nástrojů řízení sociálních procesů, jakými jsou sociální prognózy, sociální programy a plány.

Dále byla v diskusi uvedena i řada konkrétních námětů na zaměření sociologických výzkumů zejména ve vazbě na procesy probíhající přestavby hospodářského mechanismu.

Miloslav Tomšík

Perspektivy sociologického výzkumu

Postavení sociologie v československé společnosti, hodnocení výsledků vědeckovýzkumné činnosti v uplynulém období i další perspektivy sociologie jako součásti společenskovědní fronty i jako instituce jsou dnes předmětem živé diskuse, v níž jsou vyslovovány často velmi protichůdné názory. Na této skutečnosti nic nemění okolnost, že tato diskuse má spíše interní než veřejný charakter a že probíhá převážně mimo oficiální a formalizované struktury (příkladem je i poměrně malý zájem o diskusi k tomuto tématu na stránkách Sociologického časopisu).

V poměrně omezeném sociálním prostoru jedné vědní disciplíny se tak promítají reálné a očekávané změny spojené s přestavbou socialistické společnosti. Linie urychlení sociálně ekonomického vývoje naší společnosti, linie urychlení její přestavby, inspirovaná závěry XVII. sjezdu KSČ i následnými usneseními plenárních zasedání ÚV KSČ, zvláště pak závěry 7., 9. a zejména 10. pléna se zcela pochopitelně odrážejí v úsilí sociologů najít adekvátní sociologickou interpretaci praktických problémů současnosti a budoucnosti naší společnosti a zařadit ji do programu sociologických výzkumů.

Diskuse probíhá již delší dobu, je dnes trvale přítomna při hodnocení tematické orientace výzkumů, při posuzování výsledných prací SPZV, v úvahách o formách předávání sociologických poznatků společenské praxi (v posledních dvou letech zvláště v souvislosti s pracemi na prognóze sociálního rozvoje československé společnosti). Sám obsah diskuse svědčí o tom, že v uplynulých téměř dvaceti letech vyrostlo již několik generačních vrstev sociologů, kteří svou odbornou práci a vědeckou perspektivu jednoznačně spojují s perspektivami socialistické společnosti. Lze v ní identifikovat značně odlišná stanoviska.

Většina názorů především dokumentuje nutnost řešit otázky v diskusi kladené odlišným způsobem, než tomu bylo v uplynulých etapách vývoje sociologie. Jeví se žádoucí odmítnout ty formy řešení problémů dalších perspektiv oboru, které by byly založeny na direktivním a administrativním postupu, v němž má větší váhu formální pravomoc než věcná argumentace. Proto cesta k žádoucímu sjednocení názorů v rámci jednotlivých institucí i v rámci sociologie jako samostatného společenskovědního oboru vede přes identifikaci jednotlivých rozdílných přístupů a jejich věcnou diskusi. I v tomto případě platí, že předpokladem sjednocení je vyjasnění rozdílů v teoretických přístupech, metodologické reinterpetaci požadavků praxe, způsobech a metodách řešení. Podmínkou této fáze formulace programu či programů vědeckovýzkumné práce v oblasti sociologie je tak maximálně možná informovanost pracovníků, řídicích struktur i výzkumných kolektivů. I pro sociologické „chování“ platí zásada, zdůrazněná nedávno při jednání 19. konference KSSS, podle které racionalita sociálního chování pozitivně koreluje s kvalitou (i kvantitou) informací.

Potřeba sociologické reflexe vývoje sociologie se tak stává podmínkou relevance a zhodnocení sociologického poznání v prognózování, plánování a řízení socialistického rozvoje naší společnosti. Pochopení, že tato zdánlivě „sebevražedná“ činnost sociologie je nutnou podmínkou jejího dalšího rozvoje, je dnes vyjádřeno v tezi, podle níž „sociologie přestavby“ je podmíněna „přestavbou sociologie“. Je zřejmé, že potřeba sociologické reflexe sociologie samé není, i když v historickém vývoji posledních dvou desetiletí tomu mnohé nasvědčuje, jednorázovou záležitostí. Dokonce lze říci, že prvním výsledkem diskusí o sociologii v období přestavby je shoda v tom, že taková reflexe je trvalým a nezbytným atributem sociologie